

---

# ПРОГЛААС

---

Издание на Филологическия факултет  
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

---

кн. 1, 2012 (год. XXI), ISSN 0861–7902

## КЪРВАВИ ПЕПЕРУДИ ПО БЕЛИЯ СНЯГ – КНИГА ЗА КОРЕНИТЕ, ПАМЕТТА И РАНИТЕ БЪЛГАРСКИ

## BUTTERFLIES OF BLOOD ON WHITE SNOW – A BOOK ON THE ROOTS, THE MEMORY AND WOUNDS BULGA-RIAN

**Иван Копривщенов.** *Кървави пеперуди по белия сняг.* Роман. Пазарджик, 2011

Романът „Кървави пеперуди по белия сняг“ е безспорен успех за автора си Иван Копривщенов. Със силата на изображението – пластично и експресивно – и със силата на художественото внушение. С размислите, които провокира. И преди всичко със сложните и интересни литературни герои – типове и архетипове, чрез създаването на които авторът надниква надълбоко в душата на българина – противоречива и обърквана, но жилава и устойчива. Ярки и запомнящи се характери, детайлно визуализирани, търсеци Аз-а в отношенията си с другите – те са най-голямото достойнство на романа. Ето и имената на някои от тях – символични и семантично натоварени – Триликция, Мистер Магия, Невена, Баба Фима, Лика Берберката, Немия, Герго Поручика, Гечо Папата, Учителя, Гавраил Мариин, Ненко Лисичков... Някои убедителни и завършени, други само маркирани с оглед художествената цел на автора, те показват и светлината, и сянката на човешката душа, а в обикновената сладкодумна мъдрост на думите им се провижда днешния ни ден.

Мотивите за самоунищожавашото се зло, за любовта – купена, насилена, споделена или непостижима, за прокълнатото злато, за братоубийството, за престъплението и наказанието са преплетени в

канавата на текста и могат да бъдат проследени и анализирани по отделно в тяхната художествена интерпретация.

Многосюжетното, многопластово и ярко повествование ни повежда след събития, чийто възел е заплетен на 24 септември 1923 година на гара Саранбей и в близките лозя. Героите попадат тук – едни, водени от идеите си или от гнева си, други в изпълнение на заповеди или в името на дълга и честта на пагона, трети са нищо неподозиращи пътници във влака за София. И още преди да свърши този паметен за всички ден, съдбата им ще се промени завинаги. Ще минат 21 години и същите хора ще се окажат в Тополово, хванати в обръча на една блокада. Действието на романа се развива в сравнително кратко време, но пространствено-времевата рамка е разширена значително с множество ретроспекции и надникване в бъдещето, осъществени чрез вътрешни монолози, спомени за места и събития и, разбира се, чрез паралелното движение на документален и художествен текст.

Има глави в романа, където документалният текст от послеслова би стоял на място в скобите-препратки към бъдещето, както по начало е и композиционният замисъл на творбата. Така повествованието би запазило както монолитността си, така и силата на внушението. А „благосклонният читател” нямаше да се чуди, дали пък авторът, отказвайки се от втора част, не е решил да погуби героите си, които, без съмнение, обича. Документалният текст би допълнил това, което художественият вече е подсказал. Каквото е имало да се случва – случило се е. Блокадата е вдигната. Романът завършва с мислите на Марин за вината и отплатата, за двете стрелки на компаса, които никога не се срещат. Над пресните гробове вали нов, чист и невинен сняг... Готов за новите кървави пеперуди... А и забравената от Бога Баба Фима – живата памет на Тополово – ще бъде на белия свят още 15 години и на колко ли души ще разкаже...

Няма как в един такъв отзив да се обхванат всички аспекти на романа, нито пък да се отговори на всички въпроси, които текстът поражда. Включително и на един друг въпрос. В предговора (авт. Георги Спасов) се разчита на интелигентостта на читателя, а в авторския послеслов – на неговата „благосклонност”, което извън-текстово задава темата на несъстоялия се още дебат за прочита и

рецепцията на българската литература, посветена на миналото – близко или по-далечно.

Смятам, че романът на Иван Копривщенов заслужава да бъде четен. И си струва да бъде осмислен в широкия контекст на народопсихологията и националната ни съдба, защото именно това определя значимостта на тази книга за паметта, корените и раните български...

Там някъде е село Тополово. Някъде там – от двете страни на Реката. Затиснато като с връшник от сняг, мъгла и блокада. И през това забутано селце ще премине българската история. Като засукали се кратки и страшни вихрушки. Като лични съдби, драматично пречупени, фатално преплетени, съдбовно преобърнати, както от случайности, така и от тежки проклетия, тръгнали век назад, от стари знамения и нови предсказания – все за лошо и близка смърт. Все живи истории. Истории от миналото. И от бъдещето, сиреч от наши дни – разказани в скоби от автора.

Истории за добро и зло, за радост и мъка, за насилие и отмъщение, за силата на женската хубост и красотата на мъжката сила. За любов. И омраза. За нечовешка жестокост – безсмислена и с нищо неоправдана. За раните в българската душа. За братоубийството. И лудостта. За кървавите пеперуди, легнали в българската историческа памет. За разломената ни национална идентичност.

Героите на романа получават в наследство и по една обърквана и невероятна история, която да държат заключена в най-скритите кътчета на паметта си или която да разказват. И всяка една е „и за вярване, и за невярване, ала такава – истинска”. И тополовци ще ни я разкажат на техния си, тополовски говор. Една и съща случка ще бъде разказана, развита, допълнена многократно, дали за да повярва читателят, дали за да я запомни по-добре. И всички тайни ще бъдат разбулени, и всички заклинания и предсказания ще се сбъднат. Защото няма магия, която да ги спре. И „защото рано или късно – сякогаш се плаща”. И как така нищо не струва човешкият живот, „пукнат мангър не струва”, а все с кръв плащаме – за свободата си, за вярата си, за идеите си, за любовта си. Българинът дори когато е щастлив, пак се тревожи какъв ли откуп ще му поиска Господ за щастието.

Тук времето „само си се мери и върви. От хубаво – на лошо, от лошаво – на по-хубаво. Това е”. За минало – „много вода изтече в Реката оттогава”, за бъдеще – „доще ден”, а миналото и бъдещето се сплитат в сегашното „трябва да се живее, няма как. Това е”.

Ето я и кръчмата – социалното място на българина. Тук идват мъжете да се видят с наборите, да пият по едно (ако има кой да почерпи – по две, а и с цигарите е така – една ще запали, втората ще сложи зад ухото), да чуят и новините по радиото, нищо че „само льготят и са фукняват”. Но и за друго идват – да се порадват на красотата на кръчмарката Невена, събрала не само всичката женска красота, а и всичката доброта, невинност и благодост на света. В смислово и сюжетно отношение Невена е най-сложният и натоварен образ, свързан почти с всички други. Тя, най-прекрасната, ще бъде убита от същия човек, който ще събори слабия Мичики и ще скърши пауновото перо – Пандо Граов (за по-културно Гравов, от шоплука), телохранител на Триликия. Тя, най-невинната, ще е последният човек, свързан с прокълнатия род. А намереният под иконата в църквата Гавраил Мариин ще сложи начало на нов род и ще му даде името си, защото какво е човек, ако не знае корените си.

Две хора ще се извият в Тополово – мъжки хора, дошли от незапомнени времена, някъде от самото начало на българския корен – на Трифон Зарезан – да се събуди земята и да тръгнат живите сокове, и хорото на Дервишовден – мистично и първично, огнено, дошло от кръвта на дедите. И разпознало злото, индивидуалното съзнание в миг ще се слее с общото и – ситно и яростно – ще се люшне, ще се тресе и ще звъни дервишовото хоро, извито в гневна дъга, не само да предпази поваления Мичики, а и да защити грубо стъпканата красота и нежност. Сцената с дервишовото хоро е една от най-силните сцени в романи. Но нали Дервишовден съвпада с християнския празник Сирни Заговезни, денят за прошка. В романа няма и намек за това. Дали поради изначално разколебаната религиозност на българина, която прозира в умуванията за Господа и за Лукавия, дето не е на небето, а тук и все с хората другарува, а окоето му наднича от големия пръстен на поп Павел Мирски. Но в същото време знаят, че на света колкото добро, толкова и лошо. Като светлината и сянката.

И още две хора има в романа – метафорични – „кърваво и черно, смъртно” под връх Еледжик, и след 9.9.1944 г. „едно невиджано кърваво хоро” – по цялото ни землище.

Главоблъска се над съдбата си тополовецът, а тя, съдбата му, е една такава, че ти иде да я сграбчиш и да извикаш в лицето и „ех, съдбо, съдбо – мамка ти!”

А на всички невероятни истории, които му се случват, ще се чуди: „баа маа му!”

Не е лесен животът на тополовци. Ще се оправдае бащата – в преходно време живяхме, а синът ще се разгневи – не, ние живеем в преходно време. И ще изкочи въпрос „Колко могат да са преходите. Не ми се иска и децата ни да казват същото. И няма ли поне веднъж да дойде свястно време?”

„Сутрин – вечер, сутрин – вечер, умира времето, пък и ние с него”.

А то – Тополово, и днес е там някъде. Някъде там – от двете страни на Реката, която тече...

На зигзаг.

*Мария Бегова*